

In endless ways social actors still refer to, experience, and "live by" the self. Holstein and Gubrium's inquiry into the "stories of the self" begins with a survey of the narratives constructed by philosophers and academicians. The unfolding sequence tells of the emergence and deconstruction of the social self. The transcendental self of Descartes's the inferred "I" that thinks and therefore is—is positioned outside of experience and the social world. The subsequent stories of interactionists and pragmatists, however, portray an experientially accessible, socially constituted,

impermanent and fragmentary. The contemporary crisis of identity thus expresses itself as both a crisis of society, and a crisis of theory. This paper explores the diverse ways in which 'identity' is deployed before turning to case-studies of its use by Anthony Giddens and Manuel Castells. This strategy demonstrates the widespread and diverse concern with identity before exploring how problematic it has become, with the diversity and dynamics of the identity of the in-

begins with a survey of the narratives constructed by philosophers and academicians. The unfolding sequence tells of the emergence and deconstruction of

[illegible][illegible][illegible]

Svémi texty k projektu "Můj mediální profil" přispěli:

Ivo Bystřičan,
Terezie Dubinová,
Vít Havránek,
Bohumil Kartous,
František Kostlán,
Milan Mikuláščík,
Jiří Procházka,
Ondřej Slačálek,
Jakub Szántó,
Martin Šmok,
Marina Vohralík Šternová,
PhDr. Barbora Vegrachtová, Ph.D., MBA

Každý člověk je menšina. Čím víc si to uvědomuje, tím víc jej přepadá nejistota. Jsme sami. Osiřeli jsme po dlouhé proměně tradičních tříd, a ty co zbyly, jsou leda „o sobě“ a ne „pro sebe“, jak je odlišil Marx a vymezil tak pasivní sdílení osudu proti vědomí a prosazování společných zájmů. Imaginární komunita sdílející relativně předvídatelný osud je slabá útěcha. Podmínky dělníků se liší továrna od továrny, střední třída se stala mlhou v krajině jistot, rostoucí masy se stávají podnikateli zaměstnávající pouze sebe sama. Zbyl jen národ, komunita ze všech nejimaginárnější, složitě zkonstruovaná, náročně udržovaná a neustále se rozplývající pod tíhou dekonstrukcí národních mýtů.

Do znejistělé společnosti, které jakoby už nic než národ nezbyvalo, vplouvá mondénně halasná Tamara ovinutá boa, smíchy trochu chrochtá, z jejího kožené lesklého povrchu pableskují třpytky. Na pódium přivádí ty, které příznivci přesvědčení – a nikoli reality – o jednolitém národě s lineární a skvělou historií berou jako cizorodý a na území národa nesnesitelný a narušující element. Sociální herci hrající sebe sama, v metaforických doku-dramatech se stávají aktéry, ale i nástroji provokace, podobně jako se subjektem i objektem zároveň stává ona sama, byť s velkolepějším a bezpečnějším statutem.

Rozhrnující se opona ukazuje ty, kdo neměli být vidět a už vůbec neměli mluvit. Mají ještě právo živořit v ghettech, chodit do mizerně placené práce, plížit se mimo hlavní ulice, zapírat svou identitu, neorganizovat se, nic nechtít, být a nebýt zároveň. Ale ukazovat se ve veřejném prostoru a nechávat za sebou nesmazatelnou performační nebo video-stopu, která je navíc součástí uměleckého díla, protože autorka jejich vystoupení (v obou smyslech toho slova) je umělkyně?

Nepoznám, jestli nejsou figurkami na šachovnici politického umění, které poté, co se s nimi dohraje performativní part, neodejdou zpátky do odrbané krabičky na periferii, odkud budou možná někdy zase vytaženy pro další podobnou partii po nekonečných dnech čekání na zcela jiný typ uznání. Málokdy herec pochopí zcela svou roli, sociální herce nevyjímaje, vrstvy významů jsou v rukách režiséra. Provokativní pobyt na pódiu takového herce může do jeho krabičky uzavřít o to pevněji – vstupem na pódium vystoupil ze své jakžtakž tolerované úlohy do role snášené mnohými jen velmi těžko.

Podobně jako u skryté kamery, jakkoli je její použití samo o sobě neetické a pro využitou technologii ne-lidské, je tady ale klíčová otázka veřejného zájmu. A veřejnost nerovná se národ. Vstup sociálních herců etnických, genderových, sociálních a dalších menšin na performativní pódium veřejného prostoru sděluje právě veřejnosti: jsem tady já, žiju tady, jsem, cítím, chci, potřebuju, zoufám si, miluju, vnímám, působím, prožívám, vím, požaduju. Co si s tím počne nebohý národ coby chiméra jednotnosti, není důležité. Podstatné je, co si z toho může vzít veřejnost. V té je každý sám a tudíž Tamařiny zaznamenané či nezaznamenané akty mluví ke každému jednotlivci. Ten nemá povinnost si z toho něco pro sebe vyvodit, výraznou možnost ale ano.

Pokud si z toho kdokoli vyvodí, že situace druhého má s tou mou leccos společného, a tudíž mi nikdo nemůže být cizí, Tamařin umělecký aktivismus má význam pro znovuzrození skutečné společnosti definované vzájemností i přes nutné nezamýšlené důsledky.

Ivo Bystřičan,

režisér, scénárista, dramaturg a publicista

Dobrý den, Tamaro,

tak jsem se ponořila do textů, které jste mi poslala. :-)

Předně musím avizovat, že svým osobnostním založením jsem spíše ve středu (ani "pravice", ani "levice"), resp. příčiny a kořeny hledám primárně v osobnostním vnitřním nastavení společenských aktérů a nikoli ve vnějším dění. Proto také nejsem příliš "aktivní aktivistkou" – jen je-li potřeba zakročit radikálně, volím radikální krok (jako když jsem prodávala v obchodě a zákazník mi tam začal vykládat, jak Židé ovládají svět – prostě jsem ho popadla za límec a vynesla ven se slovy zvýšeným hlasem, že páchá trestný čin, před zraky své užaslé starší dcery, tehdy cca třináctileté). Přístup, jaký volíte Vy, je mi tedy cizí, ale chápu, že jako Beranka s Chironem v Beranu a Saturnem v Raku nemůžete jinak :-):-) (tj. jdete do střetu po hlavě, nebojíte se a jste průkopníci, a to i tam, kde to není potřeba, máte zraněnou energii domova a kořenů, laskavého spočinutí, kde je ale zároveň i výzva karmy – vývoje).

Můj přístup je daný skutečností, že jsem také (kromě kulturoločky a hebraistky) astroterapeutka (což jste asi pochopila:-)), a mám tedy možnost nahlížet do vnitřních energií lidí (čehož si velmi vážím). A vidím, že vnější chování lidí je často (nebo dokonce většinou) odrazem nezpracovaných vnitřních energií, výzev, napětí mezi vnitřními energiemi. (Dám příklad – kdybych nepracovala se svým vnitřním napětovým vztahem Marse a Venuše, symboly mužské a ženské vztahové energie, byla bych nepochybně radikální feministkou s velmi ostrým a kritickým pohledem na muže. Takto vím, že je to moje vlastní vnitřní téma – pracuji s ním – výsledkem je, že mám šťastné 25leté manželství a chápavý vztah k mužům. Tedy některým – těm, kdo se snaží:-):-) a neobelhávají se.)

Přečetla jsem si rozhovor s Vámi – vnímám ho jako v normě. Názory člověka, který zdravě vyjadřuje svůj postoj. I když osobně nejsem levicově a propalestinsky založená, plně chápu tento postoj, má své místo ve spektru přístupů. Nepřijde mi radikální a nebezpečně vyhraněný. Umělci musí být vždy trochu "za čarou". Přehánět, to je vlastně jejich úkol.

Musím ovšem říci, že za současné situace a energetického nastavení islámu a muslimů (viz. např. konstelace mého kolegy z astro-výcviku V. Frančeho <http://ografologii.blogspot.com/2015/06/islam-evropa.html>) nevidím islámskou kulturu jako kompatibilní s evropskou kulturou a rozhodně nejsem pro masové přijímání migrantů z jiných kultur. Z energetického úhlu pohledu má každý národ svůj úkol a ten může splnit pouze v zemi, kde se narodil, takže multikulturalismus je z hlubšího energetického pohledu problematický koncept. A to říkám jako vnučka Rusínky, která uprchla do Čech – tam ovšem podobnost kultur nelze popřít (a Podkarpatská Rus byla v té době součástí Československa). I tak bylo však manželství mé rusínské babičky a českého dědy nešťastné nejen z osobních, ale i z kulturních důvodů (nezpracované babiččino trauma z náročného chudého dětství, neúcta k mužům vnímaným jako "neschopní opilci a násilníci" v rusínské kultuře, a tudíž ženská dominance). Čili chápu, že na první dobrou nikdo nechce být rasistou a xenofobem, nelíbí se mi tyto řeči u našich populistických politiků, kteří pouze zneužívají vědomých či nevědomých strachů občanů, arabské kultury si obecně vážím pro její přínos světové kultuře, ale nejsem příliš pro mixování kultur ve velkém, protože na hlubší úrovni to má i spoustu problémů, které ovšem nejsou tak mediálně známé. A asi je to dobře, protože média jsou v této době schopná zkreslit úplně všechno.

Reakce pana Lhoťana už mi přijde zaujatější – přijde mi, že Vám podsouvá témata, která jste ani nezmínila. Řekla bych to asi takto: Vy to přeháníte, on to přehání. Podobné přitahuje podobné. Vy to přeháníte, protože jste umělkyně a jste tak založená, chcete a potřebujete provokovat. On to přehání, protože se Vy dotýkáte nějakých jeho citlivých témat, má něco osobnostně nezpracovaného, a Vy brnkáte na jeho citlivou strunu. A Vy to děláte s gustem.

Zaujalo mne, že v diskusi pod Vaším rozhovorem jsou zmiňovány Pussy Riot. To je dost zajímavé srovnání. Opět – i když to není způsob, kterých bych já volila, velmi si vážím jejich odvahy a otevřenosti. Působí v úplně jiné společenské situaci – to je potřeba si uvědomit. Za sebemenší vystoupení platí uvězněním. Četla jsem knihy jak Naděždy Tolokonnikovové, tak Mariji Aljochiny, viz. také můj článek

<http://www.oheladom.cz/2016/puvodni-clanky/o-zenskem-hnevu/> – zvláště kniha Tolokonnikovové mi přijde výborná, a i když je pro mne osobně v něčem až moc radikální, plně chápu, že v Rusku to ani jinak nejde. A tyto ženy obnažují citlivé nervy určitých mužů – je zajímavé sledovat, kdo je “hejtí” (včetně našeho pana prezidenta) – patriarchát v nás / v nich bohužel ještě nezemřel....

Čili ženy jako Vy – radikální “temné” ženy vyjadřující kontroverzní názory – vždy budou přijímány rozporuplně, to je potřeba přijmout, pro to jste se rozhodla. Pro Vás je tam zpráva neuvíznout “v temném lese”, vidět světlo na jeho konci a vydat se za ním, aby nezůstalo jenom u provokací (což je ovšem důležitá životní fáze!), ale tvořilo se i nové, tj. temnota se zpracovala a tvořilo se pozitivní. Zároveň Vás vnímám jako představitelku kritických židovských intelektuálů – tam je ovšem třeba vědět, že se jim to dost často v minulosti vymklo z ruky a aniž chtěli, sloužili temnotě...

O tom, že současná politická reprezentace Izraele je silně pravicová, a má to své dopady na spravedlnost a demokracii, ovšem není pochyb. Na druhou stranu izraelští a palestínští umělci se nedají, mají silný kořínek, a jsou často průkopníci spolupráce, což je skvělé. Obecně mne fascinuje možnost této spolupráce v Izraeli – a tedy určitá přirozená síla demokracie v Izraeli.

Jinak mne čtení utvrdilo v přesvědčení, že je dobré nemít FB a nečíst diskuse pod články – diskutující jsou často případ pro psychiatrii. :-)

No a co říci k panu Bartošovi a White Media – klasický způsob vytrhávání z kontextu a podsouvání myšlenek, které ani třeba nemusí zpovídaný mít. Pan Bartoš ví, k jakému závěru má dojít – a tam nasměruje cokoli, co říkají lidé, kteří mu leží v žaludku (dotýkají se jeho citlivé struny, jak řečeno výše). Nevím, jestli má vůbec smysl na jeho výpady reagovat – takoví lidé jako on se vyžívají ve vta-hování do “soubojů”. Jakmile se do slovní potyčky necháme vtáhnout, hrajeme s nimi vlastně hru, že jsou partnery k diskusi, což vlastně nejsou, protože diskutovat (mít otevřenou mysl a naslouchat druhé straně) neumí. Osobně bych doporučila vůbec se nezabývat tím, co o mne tito lidé píší – je to ztráta energie.

Nevím, jestli jsem Vám byla úplně nápomocná – dejte vědět.

K tématu by Vás možná mohlo zajímat:

<http://www.oheladom.cz/2013/puvodni-clanky/konstelace-svetova-nabozenstvi/>

<http://www.oheladom.cz/2016/puvodni-clanky/lez-ktera-neumira/>

Terezie Dubinová,

kulturoložka, hebraistka a astroterapeutka

Tamara mě požádala o vyjádření kurátora pro výstavu „Mediální profil Tamary Moyzes“. O samotné výstavě vím jen něco, zdá se, že jejím materiálem nebude primární umělecká činnost, ale bude sestávat především a možná výlučně ze „sekundárních“ ohlasů na její akce a aktivity, kam patří i tento text.

Na otázku: *Souhlasíte s tím, že je každý člověk umělec?* Odpovídá TM: Jednoznačně. Věnuji se nyní dlouhou dobu projektu ARTpopuli, kde dávám dohromady „Artivisty“, tedy umělce a běžné občany, kteří pomocí happeningů a performance vyjadřují svůj politický názor.“ Při čtení dlouhých vláken komentářů pod rozhovorem zjistíme, že předmětem kontroverzí i nenávistných reakcí komentátorů/„hejterů“ jsou v první řadě vyjádření i akce TM k rasismu, diskriminacím i projektům nacionalistických nebo sionistických identit.

Kupodivu zloba se často obrací i proti banálně znějícímu ujištění autorky, že každý člověk je (respektive může být) umělec. Tomu, kdo uvěřil, že Duchampova Fontána – pisoár je novým typem uměleckého díla bude blízké i osvobození umění a umělce/kyně od talentu, řemeslné zručnosti, zeškolněné kompetence, jež proklamoval i zároveň v návaznosti na Duchampa v šedesátých letech uskutečnil FLUXUS. Beuysova slavná věta „Každý člověk je umělec.“ měla přesný kontext. Platila pro jeho představu společnosti, jejíž řád je a bude „tvořen“ vědomě i spirituálně účastníky a v kontextu právě takové účasti na sociální plastice/architektuře je každý člověk umělcem. „Artivismus“ se mi zdá být aktuálním pokračováním logiky beuysovské sociální plastiky a sociální architektury.

Tato koncepce umění ale vzbuzuje strach a odpor. To, že TM neuznává hranici mezi umělcem/umělkyní a neumělcem/neumělkyní prý dokazuje, že ona sama umělkyní ve skutečnosti není, že k tomu nemá potřebný talent, znalosti, kompetence. Že všechny a zvláště etnické nebo náboženské menšiny jen zneužívá pro svoji prezentaci. Komentáře tlumočí strach až hrůzu, kterou vyvolává rozpad starých identit umělce – jeho identitou už není výlučný talent, zručnost, jež mohou udělit jen nadlidské síly – Bůh, příroda. Stará identita založená na rozlišitelnosti umění od neumění je popřena, znečištěna obrazem nové umělkyně (sic!), umělce, jenž je ničím neodlišitelný od jiných občanů, nevýlučný, určený pouze její/jeho vlastní vůli spoluvytvářet společenskou architekturu. Zde bych dodal, co bylo připomínáno v souvislosti s uměním participace a bude platit pro TM i jakéhokoliv jiného umělce. Čím méně se bude „profesionální“ umělec na akci esteticky podílet, a úměrně tomu, čím více se budou podílet další zúčastnění, tím zajímavější a tak říkajíc skutečnější sociální plastika vznikne. Estetická poučenost brzdí a cenzuruje.

Identita umění v tomto případě slouží jako lakmusový papírek rasy, etnicity, religiozity, genderu. Ano, komentátoři mají pravdu v tom, že pokud se rozpadá identita umělce, může to souviset s pokračujícím rozpadem a bojem za destrukci starých identit.

Na rozdíl od zmíněných souvislostí participativního umění nerozvíjí práce TM autonomní linii (Beuys, Hirschhorn), ale jsou reaktivní, atakují, v čemž se mohou blížit strategii T. Bruguery. Neonacionalismy a neofašismy užívají mýty čisté identity k mobilizaci násilného ohrožení. Pocit úzkosti z ohrožení je široce rozšířený fenomén, záměna jmenovatele – nejistoty zaměstnání, materiální nejistoty za etnický, rasový, kulturní konflikt čistých identit je to, čím neonacionalizmy mobilizují. Tato mobilizační „kompetence“ se vždy odvolává k historii, když konstruuje neexistující homogenitu jednoho, například češství, aby ho mohla vystavit historické hrozbě jiného, například islámu.

Vít Havránek,
kurátor

Kdo se v digitálním lese nebojí

Kdo vstoupí do veřejného prostoru a je nějak zaznamenán, vytváří novou postavu, novou identitu. Avatara. Ztrácí do značné míry kontrolu nad tím, jakou charakteristiku taková postava získá a jak se proměňuje. To není nic nového. V digitálním prostoru dostává tento efekt novou dynamiku. Nejenže postava může měnit svou charakteristiku velmi rychle. Celkový obraz takové postavy může být ve stejném okamžiku naprosto protichůdný. V různých podáních může taková postava personifikovat naprosto odlišné světonázory.

Vezměte si postavu umělkyně a kurátorky Tamary Moyzes. Pro určitou skupinu svým dílem a performancí reprezentuje humanitu a občanství, vyjádřené uměleckými prostředky. Ve stejném okamžiku může docela dobře existovat verze, která ji interpretuje jako antisemitku, podporovatelku islamistů, vykořisťované individuum, které se snaží destruovat nacionální soudržnost, veřejného nepřítele.

Tyto dva obrazy téže postavy jsou jednoznačně protichůdné. Jeden vychází z toho, že entita vytvářející samotného avatara svým dílem a prohlášením sama sebe nějak reprezentuje. Uvádí své motivace, náměty, vytváří určitý kontext, zasahuje do reálných sociálních vztahů. Jistě, i takový akt je vystaven interpretaci, vychází ale z předpokladu, že mezi sdělením a adresátem je nějaké ideologické prostředí a pak už jen svobodná možnost poměřovat sdělené vlastním světonázorem.

Druhý je postaven na tom, že jakékoliv takové prohlášení je možné libovolně interpretovat, přičemž interpretace samotná zdánlivě vnáší potřebné světlo do pozadí deklarovaného. Může vše zasadit do ideologického rámce, který se postavy zmocní a vytvoří jí potřebné kontury.

Tak pracuje systém fake news, hoaxů, post-reality. Jakákoliv entita, fyzická, strukturální, může být ve své veřejné, zvláště digitální expozici interpretována bez hranic. Přijetí jakékoliv interpretace není závislé na tom, co bylo řečeno a na faktické opoře, která z toho vyplývá. Je závislá na tom, zda ji digitální prostor umocní. A umocňování určité interpretace prostřednictvím intuitivní i analytické psychografie (ukáž daty, kdo jsi, já ti naformuluju postoj k problému) je nástroj k dosažení dominance nad digitálním diskursem.

Opět nejde o nic nového. Jen v digitálu je ale možné získat zároveň, v jednom krátkém okamžiku, protichůdné obrazy téže postavy. Vybíráme ty, které konvenují našemu přesvědčení, nehlobáme nad nimi. Tamara Moyzes tak může klidně v xenofobních kruzích hrát roli veřejného nepřítele, aniž by byl příjemce interpretace dotčen samotnou identitou. Nepotřebuje ji. V jeho prostoru nemá místo, jelikož nabídnutý obraz mnohem lépe vystihuje již vytvořenou, sdílenou konstrukci. Pokud už na ni narazí, nemusí to mít žádný vliv. Autenticita, ze které vyplývá důvěra, nenásleduje zdroj, ale interpretaci. Od stavu interpretace Bible či Marxe v obdobích, kdy se informace šířily primárně v rámci určité kulturní hierarchie, kdy institucionalizovaní vykladači pravdy vytvářeli hegemonii (i dissent) jsme se posunuli do situace, kdy hegemonie diskurzu dokonale splývá s disentanými postoji. Jinými slovy "dissent" vítězí, jen je mu jedno, že ve prospěch hegemonie.

Bohumil Kartous,

expert na vzdělávání a vedoucí komunikace a analytik EDUin

K Tamaře Moyzes a jejímu umění

Důležitý průvodce mým povídáním: neposuzuji Tamaru Moyzes podle její (údajné) levicovosti, protože neposuzuji lidi podle světových názorů, které vyznávají. Takový pohled je jistě do určité míry (jak kdy) relevantní, ale podstata leží jinde. Podle skutků poznáte je, jak praví velká židovská osobnost Ježíš Nazaretský: „Poznáte je podle toho, jak žijí a jednají – právě tak jako posuzujete strom podle ovoce, které se na něm rodí. Cožpak se sklízí hrozny z trnek a fíky z bodláčí? ... Ovoce – činy člověka, to je spolehlivý rozpoznávací znak.“ A, jak víme, židovští učenci pokládají za skutky i slova.

Jde o věc, nikoli o příklon k někomu

Z mého pohledu spočívá podstata konání Tamary Moyzes v tom, že jí jde o věc, nikoli o to, stát na něčí straně. Vychází z kultury židovské, slovenské, maďarské, romské a české a jako vnímavý, empatický člověk je obohacena kulturou palestinskou, arabskou vůbec, a dalšími. Je prostě multikulturní již svou podstatou. Zaplať Bůh za to. V důležitých střetech však pro ni není nejdůležitější to, kdo patří k té které kultuře. Je politickou umělkyní, snad i proto jsou pro ni podstatnější hodnoty, které vyznává: lidská práva a jejich dodržování, svoboda, touha po pravdě, po spravedlnosti. Nebo jinak: je umělkyní, protože vyznává tyto hodnoty.

Kontext konání

Zasadím-li Tamařino počínání do širšího rámce, musím říci, že je to právě snaha o dosažení spravedlnosti, která byla vždy součástí židovské kultury. A která je po druhé světové válce velmi silně umocněna holocaustem, respektive bolestnými prožitky Židů na samém dně lidskosti.

Ve spojení s dalšími hodnotami směřuje touha po spravedlnosti mnohé Židy k tomu, aby netolerovali různá příkoří, ať už se týkají kohokoli. Včetně těch příkoří, kterých se dopouštějí Židé či Izrael jako stát na druhých. Hnacím motorem jejich snahy je docílení toho, aby se hrůzy holocaustu už nikdy neopakovaly – v žádné podobě a u nikoho.

Mnoho dětí a vnuků přeživších nacistické koncentrační tábory působí v tzv. pomáhajících profesích jako lékaři či zdravotní sestry, psychologové, učitelé, pracovníci humanitárních a „humanitních“ neziskovek atd. Mnozí chtějí druhým pomáhat, protože nemohli pomáhat svým předkům zavřeným v ghettech a vyhlazovacích lágrech, protože na podkladě zkušeností svých předků i zkušeností vlastních znají existencialistickou podstatu, že pomoc potřebným je jedním z hlavních smyslů života.

A další z nich se snaží druhým „otvírat oči“; jsou intelektuálové komentující veřejné dění, novináři, politici či umělci. Musejí to dělat, protože – na základě svého bolestného dědictví – vědí mnohem lépe a dříve než ostatní, co je pro všechny nebezpečné a proč. Co konkrétně z běžného dění se dá označit za lapsus a co je již součástí trendu směřujícího k autoritářství či totalitě.

Šlápnutí vedle

To samozřejmě neznamená, že se jim vždy a všechno podaří. I při dobrých úmyslech se dá šlápnout vedle. Tamaře se to, dle mého, stalo jednou, alespoň dle toho, co vím. Z mého pohledu umění znamená hlavně to, že člověk vytvoří něco vypovídajícího a originálního, co vyrůstá přímo z jeho vnitřního světa, a co rozeznává struny ve vnitřních světech druhých. Provokace sama o sobě k umění nestačí, byť je sebeúčinnější. Pak jde o povedenou provokaci, nikoli o umělecký počín.

To se Tamaře přihodilo při protestu proti Ladislavu Bátorovi na ministerstvu školství. Bátora byl koněm ministra školství Josefa Dobeše a oba tito muži byli poznamenáni extrémním způsobem uvažování úplně stejně. Akci nechyběl silný politický náboj, ale uměleckého jsem na ní nenalezl nic. Šlo o potřebný protest (sám jsem hovořil na jiné demonstraci proti Bátorovi), ale k umění je třeba něco víc než jen samotný koncept.

Koncept není umění

Tamara v tom totiž není sama, totéž se týká celé vlny vyznavačů tzv. konceptuálního umění. Někteří umělci této vlny považují za umění sám koncept, což je dle mého hrubý omyl. Koncept je jen první, nedopracovaný nápad. Uměním je, respektive může být, až realizace dokončeného záměru. I proto nemůže být každý člověk umělcem, jak si Tamara myslí, protože jsou i lidé prázdní, tudíž neschopní uchopit hloubku, natož z ní vyjít při přemýšlení o podobě uměleckého díla.

U performancí a dalších akcí těchto umělců jsem vždy vnitřně puzen klást si otázku, zda jde jen o provokaci či o provokativní umělecké dílo, protože se nemusí podařit dosíci zamýšlené hloubky a resonance se nedostavuje. A někdy holt dojdou k tomu, že umění se kvůli příliš horlivému aktivismu kamsi vytratilo.

Pochvala pro Tamaru

Tamara se ale jinak záměry a jejich realizace daří. Sám fakt, že se jejího osočování ujal známý český antisemita Adam Bartoš či neonacistický web White Media, o tom svědčí výmluvně. Vlastně jde, domyšleno ad absurdum, o velkou pochvalu jejích uměleckých počinů, že ji pomlouvá *trnka, která se tváří, že na ní rostou hrozny*.

Tamara Moyzes také neobdivuje palestinské extremisty a islamisty, tedy násilníky, jak o ní tvrdí Lukáš Lhoťan, který od islámu zběhl a názorově skončil u pravicových extremistů. Lhoťan ztotožňuje islám s islamisty a extremisty, plácá tudíž stejné nesmysly jako Miloš Zeman.

Nepřítelem je fanatismus

A právě na to Moyzes upozorňuje: islamista se z muslima stává až v momentě, kdy podlehne vlastnímu fanatismu, právě tak jako křesťanský terorista či politický fanatik Breivik apod. Nepřítelem lidí, bez ohledu na vyznání či přesvědčení, není islám, ale fanatismus bez ohledu na to, čím se živí. Není třeba bát se uprchlíků či migrantů, ale lidí zlých, které najdeme všude, i mezi námi. A to se těžko naučíme, když zůstaneme vůči problémům ve světě uzavření.

Hloubka, z níž Tamara ve svém umění vychází, se zdá neuchopitelná právě těm lidem, kteří sami kloužou po povrchu, jsou indoktrinováni nenávistí a ideologií či dutí jak velikonoční vejce.

Tamarařino vnímání světa je obdivuhodné.

František Kostlán

Publicista, který se dlouhodobě zabývá společenskými menšinami, pravicovým extremismem a fungováním společnosti a médií ve vztahu k nim.

Několik nesouvislých poznámek k mediálnímu obrazu Tamary Moyzes

Před lety jsem v antikvariátu narazil na sérii černobílých pohlednic z období první republiky. Byly vydány v roce 1937 u smutné příležitosti smrti prezidenta Československa Tomáše Garrigua Masaryka. Na některých z pohlednic bylo tělo zesnulého prezidenta na katafalku, na jiných detaily tváře mrtvého. Zdálo se mi to poněkud morbidní a představa, že někdo posílá svým blízkým pohlednici s mrtvolou mi přišla absurdní. Ve stejné době jsem se v jistém textu Maxe Picarda (tuším, že to byla kniha "Hitler v nás") dočetl, že člověk, který vstoupí do veřejného života, jmenovitě politik, se zříká licence na vlastní tvář. Jeho osoba se stává veřejným majetkem. Netýká se to ovšem pouze politiků, ale v jistém smyslu i umělců, kteří se svou tvorbou rozhodnou prezentovat publiku. O úspěšných umělcích máme dokonce tendenci hovořit jako o "národním pokladu" a podobně. Může to mít ale také svou odvrácenou stranu. Obličej politiků, umělců, vědců se v historii stávaly objektem zájmu karikaturistů a paparazzi. Zvláště, když kolem jejich práce panovaly kontroverze. Hovořit by o tom mohl třeba Bismarck, jehož posmrtná fotografie pronikla do bulvárního tisku, nebo opatrný Darwin, který byl po publikaci evoluční teorie zobrazován v novinových ilustracích jako opičí mutant. Ve složitém a komplexním světě umění můžeme vnímat jeho jednotlivé součásti jako "instituce". To, že je institucí galerie, muzeum nebo umělecká škola nikoho jistě nepřekvapí. Také na umělce samotného se ovšem můžeme dívat jako na instituci. Pod slovem instituce si většina lidí představí budovu muzea. Pravdou však je, že instituce jako taková je vlastně nehmotným předivem vztahů a pravidel, usnadňující komunikaci mezi sociálními aktéry, je v jistém smyslu jazykem této komunikace. Zhmotnělé vyústění těchto vztahů v podobě škol nebo muzeí potom korektně označujeme jako "organizace". Také role umělce ve společnosti je ukotvena soustavou vztahů, která má svá, i když proměnlivá, ale definovatelná, pravidla, role umělce ve společnosti je institucionalizovaná. Umělec, který se rozhodne svou tvorbu propojit s politickým aktivismem musí počítat se skutečností, že se jeho osoba stane součástí spektaklu. Někteří se tomu snaží čelit tím, že tvoří inkognito, na veřejnosti nevystupují nebo bývají maskovaní, používají falešné identity, pseudonymy. V totalitních režimech, má taková strategie zajisté smysl pohříchu praktický – v podmínkách svobodné možnosti vyjádření je to spíš motivováno (krypto) estetickými a mediálně strategickými záměry. Většinou bude asi působit seriózněji a vážněji prohlášení aktivistické skupiny která nese nějaké výrazné zapamatovatelné jméno, která bude působit dojmem instituce, než když ji vydá skupina neznámých jedinců. Pokud je autorem takového projevu fyzická osoba, získává její hlas na vážnosti pouze pokud je veřejností vnímána jako instituce – je to například široce uznávaný odborník ve svém oboru. Obecně můžeme říci, že působí seriózněji a důvěryhodněji, když hlasatel určitého politického přesvědčení ukazuje svou tvář. Nicméně pokud hlásá nějaké radikální nebo kontroverzní názory, často se může jeho osoba stát terčem verbálních, ba dokonce fyzických útoků od politických oponentů. Problémem je ovšem, jak vlastně definovat radikalitu. Dnes bývají aktivisté bojující z jejich pohledu za zcela legitimní cíle, jako jsou lidská práva nebo ekologická udržitelnost, často označováni za radikály či dokonce extremisty. S tím je spojena také bulvarizace osob samotných aktivistů, ještě umocněná překotným vývojem sociálních sítí, které dnes fungují jako orwellovské "dvě minuty nenávisti". Umělec – aktivista tedy musí počítat s tím, že, zvláště bude-li úspěšný, viditelný, dostaví se také odvrácená strana "slávy", díky kombinaci uměleckého a politického světa dvojnásobně odporná. Sebevědomý schopný politik nebo talentovaný umělec ale dokáže pracovat i s negativní energií a využít ji pro svou věc. Tamara Moyzes v tomto duchu fašistickou kampaň proti své osobě používá jako východisko pro umělecký projekt a současně doktorskou práci na Akademii výtvarných umění. Celá anabáze nepostrádá známky humoru. Tamara své kritiky činí objektem vědeckého i nevědeckého pozorování – vedle akademiků se k jejímu mediálnímu obrazu vyslovuje také astroložka. Ironicky působí samotný fakt, že Tamara učinila objektem své doktorské práce, pro niž si doktorandi zpravidla vybírají nějakého etablovaného, často již zesnulého umělce, svou vlastní osobu. Jde ale o zcela legitimní snahu o reflexi vlastní situace umělce, která v případě Tamary Moyzes vystupuje ze sféry akademického umění a může se velmi snadno zvrhnout do sféry pouličního násilí (vůči Tamaře). Ve svém výsledku má vedle roviny institucionálně kritické také smysl hluboce existenciální.

Milan Mikuláščík,
umělec a kurátor

Texty Lukáše Lhoťana a Adama Bartoše jsou obdobné a mají podobný závěr. Necháávají čtenáře/čtenářky vydechnout a antisemitské konstrukce promítané do Tamary Moyzes nevypadají tolik emočně vypjatě. Liší se v tom, že Lhoťanův text je rafinovanější a subjektivní záměry skrytější – volí srovnání Tamary Moyzes s reálným Bartošem, kterého navíc vykresluje spíše neutrálně, bez příznaků. U Tamary používá neutrální pojmy, kterým samotným není co vytknout, jen to, že jimi bezelstně podsouvá, jak Tamaru „číst“ („Obdiv Tamary Moyzes k palestinským extremistům a islamistům“). U Bartoše sice také text budí dojem logického uvažování, ale už se opírá o vymyšlená východiska a „fakta“, která dobře promažou mechanismus pro vyjádření nesnášenlivosti.

Text na White Media (přírazně anonymní) se výrazně liší v tom, že je evidentně prvoplánový a skrze svou nesnášenlivost kanalizuje osobní témata tvůrců (tvůrkyň?) do vykonstruované nenávisti Tamary Moyzes – tam, kde Lhoťan vidí vizi Tamary Moyzes ve společnosti bez židovského obyvatelstva, vidí White Media společnost bez českého národa. Text působí jako určitá diskurzivní masturbace – sebeukájení, které jemu i čtenářstvu má poskytnout uspokojení a úlevu. Není prostor pro debatu. Pojmy označující Tamaru Moyzes jsou vypjaté, znehodnocující, medicínské (patologizující).

Říká se, že mapa není krajina. Protože my krajiny vnímáme spíše jako mapy (tedy určité mentální představy). Tak jako lidi a jejich (a své) životy vnímáme jako příběhy. Ne jako „fakta“ nebo „pravdu“. Příběhy se vyprávějí, lze je vyprávět různými způsoby a lze je měnit. Důležité může být rozpoznat, v jakém stylu je daný příběh vyprávěný – zda je to komedie, drama, tragédie, horor... A důležité může být připomenout si, že spíše než „pravdu“, máme jako lidé raději to, na co jsme zvyklí, spíše než na informace, reagujeme na pocity. Někdy nerozpoznáme ne/důvěryhodnost daného příběhu. To, co pomáhá, je doplňovat souvislosti, snažit se příběhů mít víc a nebýt závislí na jednom... vypravěči/vypravěčce.

Mgr. Jiří Procházka

poradenský psycholog a psychoterapeut

V sekci „Hnusáci a úchylové“ je mu na White Media věnován medailonek s popiskou „homosexuálně-levičácký deviant, aktivista a feminista“.

Tamara Moyzes lidi irituje. Irituje je už jen svým bytím, natožpak svými postoji a názory, o jejich performancích ani nemluvě. Milovníci židů a všeho židovského nechápou, proč se angažuje za práva lidí, které by podle jejich představ o tom, kdo jsou židé a co je židovství, měla nenávidět. Palestinců. Některé české Židy pobuřuje aktivismem za práva Romů a sexuálních menšin, jiné české Židy pobuřuje tím, jak je hlučná a že je ze Slovenska. Některé Izraelce pobuřuje tím, že žije v Čechách, některé Čechy pobuřuje tím, že dlouhá léta žila v Izraeli. Něčím určitě pobuřuje i Palestince a Araby, ale o tom se v našich médiích nedočteme. Mně osobně naštvála, když se žlutými hvězdami na oblečení protestovala proti izraelskému developerskému projektu, který nahradil jiný izraelský developerský projekt na stejném místě, se kterým ale byla zadobře, takže jí za žádný protest nestál.

Jenže Tamara to svoje umění, které lidi kolem ní tolik irituje, konzistentně žije. A tak ať už si o jejích multimediálních instalacích myslím cokoli, pozorování reakcí na její provokace je natolik výživné, že jsem svou někdejší naštvanost už dávno zapomněl. Ona totiž v konečném výsledku odhaluje pokrytecký dvojí metr, rozpory mezi veřejně hlásanými lidskoprávními plky a tím, co se doopravdy děje. Nebojí se ani přímé konfrontace, ani toho, že se ztrapní a v konečném výsledku bude za debila. Její protest u muzea Jad Vašem byl i mým protestem. A nejen mým. Čím dál tím víc českých politiků a osob veřejně činných schovává své rasistické a antisemitské postoje za zuřivé mávání izraelskou vlajkou. Kdo podporuje Izrael, ten přeci nemůže být rasistou! Co na tom, že v průvodu nazvaném "Pochod dobré vůle" po transparentu "Všichni jsme lidi" následuje transparent "Islám pryč z Evropy!" Dochází k soustavnému posouvání mantinelů přijatelnosti, starý konstrukt židovského nepřítele se mění na nepřítele muslimského. Značka, nálepka se mění, obsah zůstává stejný. Strach z neznámého a cizího, tvrzení o náboženství nenávisti, o podřezávání zvířat, o znásilňování dětí, o šíření nemocí. Lidská paměť je krátká a málokdo si dá tu práci a podívá se, jak se v Čechách kdysi psalo o Židech. Že jde o totožný konstrukt nepřítele, využívaný pro masy, které nepřítele potřebují.

Jedno velké interview s Tamarou pořídil David Fábry, sám enfant terrible scény označující se za židovskou a konzistentní provokatér. S textem pak dále pracoval Lukáš Lhoťan, bizarní islámský protipól Adama Bartoše. Zatímco Bartoš začínal coby nadšený mávač izraelskou vlajkou na akcích křesťanské mesianistické sekty ICEJ, Lhoťan zprvu hledal smysl svého bezobsažného života v islámu. Oba od toho, v čem pro sebe hledali smysl bytí, nakonec odešli s nenávistí. Bartoš se stal programovým antisemitou, Lhoťan islamobijcem.

Své pokřivené představy o Židech, islámu, levici a lidskoprávnímu aktivismu pak oba projektují do Tamary Moyzes a nešetří nálepkami: Židovka, "dcera bratislavského rabína", islamofilka, multikulturalistka. Skutečné kritice její tvorby se přitom vyhýbají. Je fascinující ty erupce nenávisti, jak okopírované z vysokoškolských skript psychologie, zpovzdálí pozorovat – zoufalý frustrant zůstává zoufalým frustrantem, i když píše věty jako "být antisemitou či Adolfem Hitlerem v pekle, rozhodně podporuji Tamaru Moyzes."

Už jenom za to, že na sebe na chvíli vzala roli úhlavního objektu nenávisti těchto extrémních výhřezů dnešního světa, bychom měli být Tamaře vděční. Díky jejím provokacím víme nejen to, že pro většinu obyvatel naší země jsou Romové havěť, homosexuálové verbež a že považovat Palestince za lidské bytosti se stejnými právy jako máme my, je pro mnohé projevem zrůdnosti. Ona nám totiž hlavně empiricky dokázala svou vlastní existenci, jak lživé stereotypní konstrukce všech těchto skupin ve skutečnosti jsou. Že každý člověk, označený kteroukoliv z těchto nálepek, je ve skutečnosti samostatnou lidskou bytostí, která koná jen sama za sebe, má své vlastní názory, své vlastní postoje a žádnou kolektivní identitou podsouvanou rasisty, antisemity či islamofoby se rozhodně neřídí.

Martin Šmok,
dokumentarista a historik

Mediální profil Tamary Moyzes

Byla jsem požádána, abych napsala text k výstavě Tamary Moyzes „Můj mediální profil“. Vzhledem k přátelství, které nás s Tamarou dlouhou dobu pojí, by bylo nevhodné psát text odborně, či jinak odosobněně. Rozhodla jsem se proto o trochu komplexnější reflexi, jejíž součástí bude i otisk našeho přátelství.

Politická umělkyně nebo aktivistka?

Tamara Moyzes se sama definuje jako politická umělkyně, média ji přisuzují i roli politické aktivistky. Z hlediska akcí, performancí a instalací, které dělá, se tyto dvě nálepky vzájemně nevylučují. Hlavní její profesní motivací je boj proti jakýmkoli projevům nenávisti. Z hlediska osobnostního jde o její nekompromisní smysl pro spravedlnost a loajalitu se slabšími. Ale pozor, Tamara Moyzes není umělkyně, která bude držet trendy politickou linii s podobně smýšlejícími umělci nebo aktivisty. Její bytostná touha po spravedlnosti ji velmi snadno může zavést na úplně druhý břeh, odkud na vás bude mířit svými provokativními argumenty a chtít po vás uznání chyby nebo změny postoje. U Tamary vždy bude na prvním místě spravedlnost.

Když jste diplomat, nezděte si domu politickou aktivistku

Tamariným asi nejúspěšnějším politicky aktivistickým „kouskem“ byl happening v izraelském památníku obětem Holocaustu Yad Vašem namířený proti xenofobovi Ladislavu Bátorovi, bývalému poradci ministra školství. Ten byl ve špatnou chvíli na špatném místě, tedy v Izraeli, jako člen vládní delegace, kde jsem v té době působila coby kulturní a tisková attaché a shodou okolností zrovna Tamaru hostila u sebe doma. Když jste diplomat a hostíte doma politickou umělkyni, může se vám stát, že celý den tušíte, že se něco chystá za vašimi zády, aby se pak z ničeho nic objevila skupina demonstrantů na akci, za kterou zodpovídáte. Samozřejmě nelituji ničeho, Tamara tehdy demonstrovala i za mě. To, co ze své pozice nezvládne diplomat, který se veřejně žádné kritiky dopustit nesmí, může dokázat právě politický aktivista, který vody zčeří natolik, že je o čem psát a dojde třeba i na činy. A výsledek? Skandál, spousta kritiky na Tamarinu hlavu, ale Ladislav Bátor dostal padáka...

Blízký východ aneb jak se mění názory politické umělkyně

Jednou z oblastí, ke které se Tamara Moyzes dlouhodobě vyjadřuje, ať už jako umělkyně, kurátorka nebo jako Židovka či občanka Izraele, je blízkovýchodní konflikt. Svými názory a performancemi si vysloužila nálepku propalestinská aktivistka. Tamaru jsem zažila jako srdnatou aktivistku na Západním břehu, ale i jako zděšenou kamarádku v krytu, když na nás v Tel Avivu padaly rakety vypálené z Gazy. V souvislosti s nárůstem antisemitismu v Evropě pak Tamara na chvíli složila zbraně a začala o sobě mluvit jako o bývalé aktivistce, aby vzápětí podepsala petici za spravedlivý mír mezi Izraelem a Palestinou. Každopádně, jako angažovaná umělkyně si Tamara Moyzes prošla dlouhou cestou sebereflexe a různých zkušeností, které ji neustále posouvaly dál a pomohly přemýšlet o věcech v daleko větší komplexitě, a to do takové míry, že je schopna empaticky vnímat a komunikovat s oběma konfliktními stranami, aniž by ztratila svůj konzistentní úsudek. Takový přístup samozřejmě mate extremisty z obou stran názorových břehů, kteří mají tendenci vše hodnotit černobílou optikou.

Marina Vohralík Šternová,
šéfredaktorka revue Prostor

Sršatá Tamara a ublížení „hateři“

Osamělý chlápek s přezdívkou Dawa kdysi na svém blogu definoval punk: „Je hlavně o svobodě, o vlastních názorech a o tom, že chceme žít podle sebe, ne podle ostatních. Máme svoje názory a nenecháme si od někoho do svého života kecat. Je to taková vnitřní rebelie a pohled na svět. A dáváme to jasně najevo svým oblečením a chováním.“ Tamara, kterou mám tu radost znát už pěkných pár let, je taková punkerka. Jenže to jí nestačí. Kdyby jí to stačilo, nebyla by tahle sršatá, nakažlivě veselá, hlučná, výrazná, okouzlující, energická a často taky iritující žena víc než jen další z mániček scházejících se nostalgicky v nádražce nebo pražských strahovských klubech. Tamara chce být vidět. Tamara chce být slyšet. Tamara vás nechce nechat v klidu, chce vás nasrat. Protože – a tím si můžete být jistí – děláte nebo neděláte něco, co jí strašně štve. A co byste neměli nebo naopak měli dělat, aby ten svět himlhergot byl lepší pro nás všechny.

Je židovka, je Slovenka, je trochu Maďarka, trochu Izraelka, hodně feministka, hodně aktivistka, hodně levičačka, hodně bojovnice za romská práva i svobody LGBTQ (snad tam mám aktuálně všechna písmena). A toho všeho pohromadě je strašně moc. Některé její texty a akce týkající se Izraele, kde jsem tak jako ona měl tu radost i strážení žít výraznou část svého života, mi lezly na nervy. Kdysi před dlouhými a dlouhými lety jsem si nemyslel, že Izrael je rasistická země, že tam panuje apartheid, že Palestinci jsou výhradně obětí celé situace. O léta později jsem zjistil, že ani ona si už tyhle věci nemyslí zase až tak moc. A já si zase už dnes nemyslím, že by řada takových obvinění byla v některých aspektech až tak daleko od pravdy.

A jo, přinutila mě tehdy přemýšlet. Základem aktivismu je právě tohle. Prudkým symbolickým kopancem probudit ostatní z letargie, přinutit je podívat se na probírané téma z jiného úhlu. A k tomu je potřeba provokace – viditelné a slyšitelné. Tahle holka s uhrančivýma očima, drzou pusou a třeba hidžábem na hlavě ji fakt umí. A to přesto, že osobně mi máváním Davidovou hvězdou na protideveloperské demonstraci vadí zhruba tak jako její promítání – spolu s půlměsícem a křížem – na obří nafukovací prase při koncertu blba Rogera Waterse. Jenže právě proto, ač taky vyzbrojen drzou pusou, nejsem na rozdíl od Tamary akční umělec.

A že při svém širokém záběru našťve taky pár ubožáků? Říkám bravo a hlasitě tleskám. Nevyrovnaný pan Lhoťan, muslimský konvertita a rekonvertita, který ve snaze získat aspoň trochu pozornosti rozšířil své pole grafomanské působnosti z boje proti radikálnímu islámu na kopání do Německa, Evropské unie i papeže Františka. Podobně pomatený původně milovník Izraele, dnes nikoliv přední, ale zadní, český antisemita Adam Bartoš. Raději bezejmenní hrdinové z White Media, kteří na svých webových stránkách vypracovávají „analýzy“ jejich výstupů. Aspoň mají chlapci a dívky, co dělat. Protože zatímco jejich názory nepatří do slušné společnosti, názory Tamary mě zajímají. Protože co když zrovna vykřikuje něco důležitého? Co když zase nevím, že dělám něco špatně? Nerad bych o to přišel. Třeba u památníku vyhlášení izraelské nezávislosti v Tel Avivu s lahví piva Goldstar v ruce a ucha plného její kritiky Netanjahuovy i Abbásovy politiky tak jako před pár lety.

Jakub Szantó,
novinář a televizní reportér

Jedna z klíčových otázek, kterou si dnes můžeme klást, zní jednoduše: je současný boom ultranacionalismu, konspiračních teorií, odsuzování „prohnilých elit“, s důrazem na neziskové organizace, univerzity, média, levici a moderní umění něčím, co strukturně potřebuje antisemitismus, nebo se to bez něj obejde? Potřebuje struktura myšlení, jejíž klíčovou součástí jsou temná proroctví a představy o spiknutích, obraz Žida coby věčného hybatele zlem, nebo si vystačí bez něj?

Tuto otázku lze jen těžko zodpovědět. Síla nenávistných diskurzů se zdá fungovat sama o sobě. Mnozí z těch, kteří nenávidí muslimy, komunisty nebo liberální elity, nepotřebují nenávidět Židy. Jejich nenávist je tak silná, že se obejde bez antisemitismu, ba dokonce v mnoha případech se snaží zdůraznit svůj domnělý či skutečný filosemitismus a využít morální kapitál, který jim může skýtat. (I v tom se může skrývat antisemitský předsudek o Židech, kteří mají ohromnou a z větší části neviditelnou moc, a proto je dobré být s nimi zadobře – ale také se v tom daný předsudek skrývat nemusí, a už vůbec nemusí působit na vědomé úrovni.) Struktura nenávistných diskurzů je ale často taková, že kromě aktuálního objektu nenávisti je třeba nenávidět ještě „něco navíc“. Přesněji řečeno, někoho navíc: toho, jehož domnělé moci lze přisoudit rozsah a význam problému. Antisemitismus zas jednou hraje roli vysvětlení krize i návodu k léčbě údajně nemocné společnosti.

Plasticky to ukázal příběh Adama B. Bartoše: patrně nejproduktivnější a nejvýraznější český antisemita začínal jako islamofob a antikomunista, mávající na demonstraci za Izrael izraelskou vlajkou. Není to přitom ojedinělý příběh. Struktura konspiračních teorií řadu svých stoupců dříve či později přivede ke svému původnímu zdroji, jako kdyby se postupně přes nedokonalé kopie propracovávali k originálu.

Postava umělkyně Tamary Moyzes získává pozornost a negativní komentáře právě v tomto kontextu. Dráždí a přitahuje představitele obou podob nového nacionalismu: jak ty, kteří jsou antisemity, tak ty, kteří souvislost antisemitismu s vlastními nenávistnými postoji rozhořčeně (a často patrně i ze svého hlediska upřímně) odmítají. Pro první skupinu představuje skoro tak žádoucí terč jako Soros: sice není bohatá, ale je to zkažená a provokující liberální umělkyně, kosmopolitní, transnacionální, zastává se neomylně (někdy možná až trochu kýčovitě) utlačovaných menšin – a zároveň je to Židovka (a žena, což je další důležitý rozměr). Zkrátka tolik charakteristik, které z ní činí atraktivní terč. Ti druhí, kteří antisemitskou tendenci vlny, na niž surfují, popírají, musí Tamara Moyzes popuzovat. Vždyť my se Židů zastáváme před muslimy, a ona takhle, říkají si možná v duchu a myslí to zcela upřímně. A zároveň tak prozrazují, že ač nejsou antisemité, Židé pro ně stejně představují objekt, kolektivní věc, která má právo pouze na kolektivní vděčnost za to, že tentokrát místo utlačování přišlo zastání, nikoli na individuální názory.

* * *

Samozřejmě, je tu ještě otázka, jak vnímat samotné umění Tamary Moyzes, postavené do značné míry na provokacích. Není to forma, která se v epoše „komunikačního nadbytku“ (Václav Bělohradský) a rozpadu sdílených kontextů trochu přežila? Co je vlastně úspěchem takového umění – vyprovokovat nebo nevyprovokovat? A není v tom pokrytecký prvek – tak dlouho provokuji xenofobní reakce, až si pak stěžuji, že přijdou? To kladu jako otázku, které musí posoudit někdo povolanější.

Ondřej Slačálek,
politolog a publicista

Dílo Tamary Moyzes, stejně jako její způsob vyjadřování názorů a veřejná manifestace postojů k senzitivním sociálním a politickým tématům, je nekonvenční, neotřelá a v některých případech i velmi provokativní. Takové ale umění je a především, v demokratickém světě, být může. V umělecké dimenzi lze totiž jít dále, kde nestačí slova nebo by v kontextu komentovaných událostí neměla takový význam a dopad. Ve svých instalacích a uměleckých performancích reflektuje aktuální problémy současnosti a senzitivní společenská témata jako jsou arabsko-židovské vztahy, mobilizující se pravicový extremismus, rasismus, antisemitské a xenofobní nálady, islamofobie a diskriminace sexuálních menšin. V době intenzivních debat o radikalizaci české společnosti, ale i celé Evropy je to počin nevšední. Pro některá extremistická hnutí, jejich čelní představitelé, reakčně populistické subjekty, ale i předpojatou a ultrakonzervativní část obyvatelstva je toto chování nepřístojné, pobuřující nebo dokonce zcela netolerovatelné. Reakce těchto sociálních segmentů se dílo a názory umělkyně dočkaly velmi brzy. Nenávistné komentáře, slovní agrese, dehonestace, urážky a pseudoanalýza osobnosti Tamary Moyzes a její tvorby ze strany extremistických platforem typu White Justice, Národní demokracie nebo Islám v ČR nechceme nejsou žádným překvapením. Ultranacionalistické a xenofobní výroky reprezentantů a následovníků těchto hnutí jsou skrze kritiku a osočování Tamary Moyzes ventilovány v prostředí internetu a sociálních sítí a nemají za cíl nic jiného než rozdmýčkovat nenávist k odlišnostem, sociálním menšinám a lidem, kteří nesdílí totožné nenávistné názory a nezapadají do jejich konceptu pojetí národa a obyvatelstva. Jak okomentovat toto jednání z pohledu bezpečnostního? Verbální násilí a šíření nenávistných výroků prostřednictvím sociálních sítí není v extremistické a teroristické agendě nic nového. Je třeba si ovšem uvědomit moc a vliv těchto médií na soudobou společnost. Tento způsob proklamace extremistických ideologií a iniciování radikalizace společnosti je velmi efektivní, finančně nenáročný a především umožňuje formovat mínění a názory veřejnosti v masovém měřítku. To je jednoznačně bezpečnostní hrozba, ke které v současné době není žádný stát v Evropě lhostejný. Je zřejmé, že ani Česká republika není vůči tomuto ohrožení imunní. Nutno též poznamenat, že webové portály White Justice a stejně tak dalších výše jmenovaných subjektů jsou orgánům činným v trestním řízení dobře známé a jejich recentní výroky, zatvrzelá nenávistná rétorika a další aktivity naznačují, že se jedná o dlouhodobý problém. Z hlediska bezpečnosti je to fenomén velmi alarmující a nelze jej přehlížet. Nejedná se totiž o jev ojedinělý. Nenávist na internetu, v podobě hostilních výroků v komentářích ke kontroverzním, ale i prozaickým článkům se vyskytuje se stále vyšší frekvencí a intenzitou. Jakákoliv netolerance k názorům druhých, byť jsou třeba kontroverzní nebo vzbuzují silné společenské emoce, nepatří do demokratické společnosti. Organizace a jejich soukmenovci, kteří toto pravidlo nerespektují nebo se ho snaží reinterpretovat polopravdami a manipulacemi s informacemi ve svůj prospěch jsou z pohledu práva i bezpečnosti státu a jeho obyvatelstva jednoznačně rizikovým prvkem. Úroveň a vyspělost demokratických států je, mimo jiné, determinovaná schopností přijímat a akceptovat jinakosti ve společnosti a také způsobem, jak taková společnost dokáže kulturní a subkulturní diverzitu využít ke svému prospěchu a rozvoji, nikoli k polarizaci a radikalizaci obyvatelstva. Ještě jedna důležitá poznámka závěrem. Většina extremistických a teroristických organizací ospravedlňují násilné činy v zájmu kolektivně vyznávaných ideologických cílů nebo náboženské doktríny. Násilí spáchané na nepřátelích hnutí je legitimizováno a s touto zvrácenou optikou i veřejně prezentováno jako heroický čin. Těmto skutkům ne zřídka předchází jiná forma násilí, a to forma verbální, která odsuzuje, zastrašuje, poškozují, vydírá, vyhrožuje. V zájmu zajištění společenské stability a bezpečnosti státu není možné podobné činy ignorovat či podceňovat. Nemusíme tedy dílo a postoje Tamary Moyzes vyznávat, můžeme je kritizovat, rozporovat, nesouhlasit s nimi nebo jim dokonce postavit jiný ideový kontrapunkt. To vše ovšem lze způsobem a prostředky, které jsou v souladu s etickými, morálními a právními hodnotami demokratického státu.

PhDr. Barbora Vegrachtová, Ph.D., MBA,
*akademická pracovnice a autorka odborných publikací
specializující se na extremismus a radikalizaci*

Grafický design: Shlomi Yaffe

Grafická podpora: Martin Kadlečík

Zvláštní poděkování patří:

Marině Vohralík Šternové, Tomášovi Alnerovi,
Dušanovi Záhoranskému a Pavle Scerankové

.....

Projekt vznikl na základě výzkumné grantové soutěže AVU na rok 2018

Ve spolupráci:

The Artivist_Lab a Kampus Hybernská

tamaramoyzes.info